

Facultatea de Hidrotehnică, Geodezie și Ingineria Mediului

Analiza Matematică II, Semestrul II

Conf. dr. Lucian MATICIUC

SEMINAR 4 – 5

Capitolul II. Extinderea noțiunii de integrală. Integrale improprii

1. Studiați, folosind definiția, convergența următoarelor integrale improprii de specia I:

$$a) \int_e^\infty \frac{dx}{x(\ln x)^{3/2}}, \quad b) \int_1^\infty \frac{e^x dx}{e^x - 1}, \quad c) \int_0^\infty e^{-2x} \sin 3x dx, \quad d) \int_0^\infty e^{-3x} \cos 4x dx,$$

$$e) \int_1^\infty \frac{dx}{x^\alpha}, \alpha > 0, \quad f) \int_{-\infty}^\infty \frac{dx}{1+x^2}, \quad g) \int_0^\infty \frac{dx}{(1+x)^2}.$$

Rezolvare:

a)

$$\int_e^\infty \frac{1}{x(\ln x)^{3/2}} dx = (\text{subst. } \ln x = y) = \int_1^\infty y^{-3/2} dy = \frac{y^{-1/2}}{-1/2} \Big|_{y=1}^{y=\infty} = \frac{-1}{2\sqrt{y}} \Big|_{y=1}^{y=\infty} = \frac{1}{2}.$$

b)

$$\int_1^\infty \frac{e^x}{e^x - 1} dx = (\text{subst. } e^x = y) = \int_e^\infty \frac{1}{y-1} dy = \ln |y-1| \Big|_{y=e}^{y=\infty} = \ln(+\infty) - \ln |e-1| = +\infty.$$

c) aplicăm de două ori metoda de integrare prin părți pentru a calcula primitiva

$$\begin{aligned} F(x) &= \int e^{-2x} \sin 3x dx = \frac{-1}{2} e^{-2x} \sin 3x + \frac{3}{-4} e^{-2x} \cos 3x - \frac{3}{2} F(x) \\ \Leftrightarrow F(x) &= \frac{13}{4} \left(\frac{-1}{2} e^{-2x} \sin 3x + \frac{3}{-4} e^{-2x} \cos 3x \right) \\ \Leftrightarrow F(x) &= -\frac{2 \sin 3x + 3 \cos 3x}{2^2 + 3^2} \cdot e^{-2x}. \end{aligned}$$

Deci

$$\int_0^\infty e^{-2x} \sin 3x dx = -F(x) \Big|_{x=0}^{x=+\infty} = F(+\infty) - F(0).$$

Dar $F(0) = -\frac{3}{2^2+3^2}$ iar

$$F(+\infty) \stackrel{\text{def}}{=} \lim_{x \rightarrow +\infty} (-) \frac{2 \sin 3x + 3 \cos 3x}{2^2 + 3^2} \cdot e^{-2x} = 0$$

deoarece

$$\left| -\frac{2 \sin 3x + 3 \cos 3x}{2^2 + 3^2} \right| = \left| \frac{2 \sin 3x + 3 \cos 3x}{2^2 + 3^2} \right| \leq \frac{|2 \sin 3x| + |3 \cos 3x|}{|2^2 + 3^2|} \leq \frac{2 + 3}{2^2 + 3^2}$$

(adică este mărginit) iar

$$\lim_{x \rightarrow +\infty} e^{-2x} = e^{-\infty} = 0$$

Am folosit rezultatul:

Lema 1 Fie $f, g : I \rightarrow \mathbb{R}$ unde I este un interval. Presupunem că $\lim_{x \rightarrow a} f(x) = 0$ și $|g(x)| \leq M$, $\forall x \in I$. Atunci

$$\lim_{x \rightarrow a} [f(x) \cdot g(x)] = 0$$

(adică produsul dintre o cantitate care tinde la zero și o cantitate mărginită este o cantitate care tinde la zero).

Prin urmare

$$\int_0^{\infty} e^{-2x} \sin 3x \, dx = F(+\infty) - F(0) = \frac{3}{2^2 + 3^2}.$$

2. Studiați, folosind definiția, convergența următoarelor integrale improprii de specia II:

a) $\int_{-1}^1 \frac{dx}{\sqrt{1-x^2}}$, b) $\int_a^b \frac{dx}{(x-a)^\lambda}$, $\lambda > 0$,
 c) $\int_0^1 \frac{e^x}{e^x - 1} dx$, d) $\int_0^1 \frac{dx}{x^\alpha}$, $\alpha > 0$, e) $\int_1^e \frac{1}{x(\ln x)^{3/2}} dx$.

3. Studiați, folosind criteriul de convergență în α , convergența următoarelor integrale improprii:

a) $\int_0^{\infty} \frac{x}{\sqrt{x^5 + 1}} dx$, b) $\int_0^{\infty} \frac{1}{2x + 5 + \sqrt[3]{x^2 + 1}} dx$, c) $\int_1^{\infty} \frac{\arctg x}{x} dx$,
 d) $\int_1^{\infty} \frac{1}{x\sqrt{1+x^4}} dx$, e) $\int_0^{\infty} \frac{dx}{\sqrt[3]{1+x^3+x^6}}$.

4. Studiați, folosind criteriul de convergență în λ , convergența următoarelor integrale improprii:

a) $\int_0^1 \frac{1}{\sqrt[4]{1-x^4}} dx$, b) $\int_0^3 \frac{1}{\sqrt[3]{x} + 2\sqrt[4]{x} + x^3} dx$,
 c) $\int_0^1 \frac{1}{x^3 - 5x^2} dx$, d) $\int_1^2 \frac{1}{x\sqrt{x-1}} dx$
 e) $\int_2^3 \frac{x^2}{\sqrt[5]{(3-x)^2(x-2)}} dx$, f) $\int_2^5 \frac{1}{\sqrt[3]{(2-x)^4(x^4+x^2+1)}} dx$

5. Studiați convergența următoarelor integrale improprii:

a) $\int_{-\infty}^{\infty} \frac{1}{x^2 - 2x + 3} dx$, b) $\int_{-1}^1 \frac{1}{\sqrt[5]{x^3}} dx$,

c) $\int_{-\infty}^{\infty} x^2 e^{-|x|} dx$, d) $\int_{-\infty}^{\infty} \frac{1}{1+x^2} dx$, e) $\int_{-\infty}^{\infty} \frac{x}{1+x^2} dx$

Indicație: se scrie fiecare integrală ca sumă de alte două integrale. Eventual se poate folosi și paritatea funcției de sub integrală și faptul că $\int_{-a}^a f(x) dx = \begin{cases} 2 \int_0^a f(x) dx, & f \text{ este funcție pară} \\ 0, & f \text{ este funcție impară} \end{cases}$

6. Studiați convergența următoarelor integrale improprii:

a) $\int_1^{\infty} (\pi - 2\arctg(x)) dx$, b) $\int_1^{\infty} \frac{x + \cos x}{x^3 + \sin x} dx$, c) $\int_1^{\infty} \frac{\ln x}{x} dx$,

d) $\int_2^{\infty} \frac{1}{x(\ln x)^\beta} dx$, $\beta \in \mathbb{R}$, e) $\int_1^2 \frac{1}{x(\ln x)^\beta} dx$, $\beta \in \mathbb{R}$, f) $\int_1^2 \frac{\ln x}{x} dx$.

Rezolvare:

a) Avem $f(x) = \pi - 2\arctg(x)$. Trebuie să determinăm α astfel încât să existe limita $\lim_{x \rightarrow \infty} x^\alpha f(x)$.

$$\begin{aligned} \lim_{x \rightarrow \infty} x^\alpha f(x) &= \lim_{x \rightarrow \infty} (x^\alpha \cdot (\pi - 2\arctg(x))) = (\text{nedeterm. } \infty \cdot 0) = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{\pi - 2\arctg(x)}{\frac{1}{x^\alpha}} \\ &= (\text{aleg } \alpha = 1 \text{ și aplic L'Hospital}) = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{0 - 2 \frac{1}{1+x^2}}{\frac{-1}{x^2}} = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{2x^2}{1+x^2} = 2. \end{aligned}$$

Deci pentru $\alpha = 1 \leq 1$ obținem $\lim_{x \rightarrow \infty} x^\alpha f(x) = 2 \in (0, \infty)$ deci $\int_1^{\infty} (\pi - 2\arctg(x)) dx$ este (D).

b)

$$\begin{aligned} \lim_{x \rightarrow \infty} x^\alpha f(x) &= \lim_{x \rightarrow \infty} x^\alpha \cdot \frac{x + \cos x}{x^3 + \sin x} = (\text{aleg } \alpha = 2) = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{x^3 + x^2 \cos x}{x^3 + \sin x} = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{x^3 \left(1 + \frac{\cos x}{x}\right)}{x^3 \left(1 + \frac{\sin x}{x^3}\right)} \\ &= \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{1 + \frac{\cos x}{x}}{1 + \frac{\sin x}{x^3}} = \frac{1+0}{1+0} = 1. \end{aligned}$$

Am folosit că

$$\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{\cos x}{x} = 0 \quad \text{și} \quad \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{\sin x}{x^3} = 0,$$

c)

$$\lim_{x \rightarrow \infty} x^\alpha f(x) = \lim_{x \rightarrow \infty} x^\alpha \cdot \frac{\ln x}{x} = (\text{aleg } \alpha = 1) = \lim_{x \rightarrow \infty} \ln x = +\infty > 0$$

deci limita este > 0 iar $\alpha \leq 1$, prin urmare integrala este divergentă (Conform Criteriului în α).

d) Calculăm primitiva

$$\int \frac{1}{x(\ln x)^\beta} dx = \int (\ln x)^{-\beta} (\ln x)' dx = (\text{pp. } \beta \neq 1 \text{ și fac subst. } \ln x = t)$$

$$\int t^{-\beta} dt = \frac{t^{-\beta+1}}{-\beta+1} + C = \frac{(\ln x)^{-\beta+1}}{-\beta+1} + C.$$

Dacă $\beta = 1$, atunci

$$\int \frac{1}{x \ln x} dx = \int \frac{1}{\ln x} (\ln x)' dx = (\text{subst. } \ln x = t) = \int \frac{1}{t} dt = \ln t + C = \ln |\ln x| + C.$$

Prin urmare, pentru $\beta \neq 1$,

$$\begin{aligned} \int_2^\infty \frac{1}{x(\ln x)^\beta} dx &= \left. \frac{(\ln x)^{-\beta+1}}{-\beta+1} \right|_{x=2}^{x=\infty} = \frac{1}{1-\beta} \left(\lim_{x \rightarrow \infty} (\ln x)^{-\beta+1} - (\ln 2)^{-\beta+1} \right) \\ &= \frac{1}{1-\beta} \left((\ln(+\infty))^{-\beta+1} - (\ln 2)^{-\beta+1} \right) \\ &= \begin{cases} \frac{1}{1-\beta} \left(+\infty - (\ln 2)^{-\beta+1} \right) = +\infty, & \text{dacă } \beta < 1, \\ \frac{1}{1-\beta} \left(\frac{1}{(+\infty)^{\beta-1}} - \frac{1}{(\ln 2)^{\beta-1}} \right) = \frac{1}{\beta-1} \frac{1}{(\ln 2)^{\beta-1}}, & \text{dacă } \beta > 1. \end{cases} \end{aligned}$$

Pentru $\beta = 1$,

$$\int_1^\infty \frac{1}{x \ln x} dx = \ln |\ln x| \Big|_{x=1}^{x=\infty} = \lim_{x \rightarrow \infty} \ln |\ln x| - \ln |\ln 1| = \ln \ln(+\infty) - \ln 0_+ = \ln(+\infty) - (-\infty) = +\infty.$$

7. Studiați convergența următoarelor integrale improprii (calculându-le, eventual, în prealabil):

a) $\int_0^\infty \frac{dx}{1+x^3}$, b) $\int_1^\infty \frac{\ln x}{x^3} dx$, c) $\int_1^\infty \frac{\sqrt{x}}{(1+x)^2} dx$,

d) $\int_0^\infty \frac{x^3 dx}{(1+x^3)^2}$, e) $\int_1^\infty \frac{x \ln x}{(1+x^2)^2} dx$.

Rezolvare:

a) Mai întâi,

$$\frac{1}{1+x^3} = \frac{a}{1+x} + \frac{bx+c}{1-x+x^2} \Leftrightarrow 1 = (a+b)x^2 + (-a+b+c)x + (a+c)$$

$$\Leftrightarrow a = 1/3, \quad b = -1/3, \quad c = 2/3$$

și deci

$$\begin{aligned}
 \int \frac{dx}{1+x^3} &= \frac{1}{3} \int \frac{1}{1+x} dx + \frac{1}{3} \int \frac{-x+2}{1-x+x^2} dx = \frac{1}{3} \ln|1+x| + \frac{1}{3} \int \frac{1}{-2} \frac{2x-4}{1-x+x^2} dx \\
 &= \frac{1}{3} \ln|1+x| + \frac{1}{3} \frac{1}{-2} \int \frac{2x-1-3}{1-x+x^2} dx \\
 &= \frac{1}{3} \ln|1+x| - \frac{1}{6} \int \frac{(1-x+x^2)'}{1-x+x^2} dx - \frac{1}{6} \int \frac{-3}{1-x+x^2} dx \\
 &= \frac{1}{3} \ln|1+x| - \frac{1}{6} \ln|1-x+x^2| + \frac{1}{2} \int \frac{1}{\left(x-\frac{1}{2}\right)^2 + \left(\frac{\sqrt{3}}{2}\right)^2} dx = \\
 &= \frac{1}{3} \ln|1+x| - \frac{1}{6} \ln|1-x+x^2| + \frac{1}{2} \frac{1}{\sqrt{3}/2} \operatorname{arctg} \frac{x-1/2}{\sqrt{3}/2} + C \\
 &= \frac{1}{6} (2 \ln|1+x| - \ln|1-x+x^2|) + \frac{1}{\sqrt{3}} \operatorname{arctg} \frac{x-1/2}{\sqrt{3}/2} + C \\
 &= \frac{1}{6} \ln \frac{|1+x|^2}{|1-x+x^2|} + \frac{1}{2} \operatorname{arctg} \frac{x-1/2}{\sqrt{3}/2} = \frac{1}{6} \ln \frac{x^2+x+1}{x^2-x+1} + \frac{1}{\sqrt{3}} \operatorname{arctg} \frac{x-1/2}{\sqrt{3}/2} + C.
 \end{aligned}$$

Integrala improprie este atunci

$$\begin{aligned}
 \int_0^\infty \frac{dx}{1+x^3} &= \frac{1}{6} \ln \frac{x^2+x+1}{x^2-x+1} \Big|_{x=0}^{x=\infty} + \frac{1}{\sqrt{3}} \operatorname{arctg} \frac{x-1/2}{\sqrt{3}/2} \Big|_{x=0}^{x=\infty} \\
 &= \frac{1}{6} \lim_{x \rightarrow \infty} \ln \frac{x^2+x+1}{x^2-x+1} - \frac{1}{6} \ln \frac{0^2+0+1}{0^2-0+1} + \frac{1}{\sqrt{3}} \lim_{x \rightarrow \infty} \operatorname{arctg} \frac{x-1/2}{\sqrt{3}/2} - \frac{1}{\sqrt{3}} \operatorname{arctg} \frac{0-1/2}{\sqrt{3}/2} \\
 &= \frac{1}{3} \ln 1 - \frac{1}{6} \ln 1 + \frac{1}{\sqrt{3}} \operatorname{arctg}(\infty) - \frac{1}{\sqrt{3}} \operatorname{arctg} \frac{-1/2}{\sqrt{3}/2} = \frac{1}{\sqrt{3}} \frac{\pi}{2} + \frac{1}{\sqrt{3}} \operatorname{arctg} \frac{1}{\sqrt{3}} \\
 &= \frac{\pi}{2\sqrt{3}} + \frac{\pi}{6\sqrt{3}} = \frac{2\pi}{3\sqrt{3}}.
 \end{aligned}$$

b) Calculăm mai întâi primitiva

$$\begin{aligned}
 \int \frac{\ln x}{x^3} dx &= \int x^{-3} \ln x dx = \int \left(\frac{x^{-2}}{-2} \right)' \ln x dx = \frac{x^{-2}}{-2} \ln x - \int \frac{x^{-2}}{-2} \frac{1}{x} dx = \frac{x^{-2}}{-2} \ln x + \frac{1}{2} \int x^{-3} dx \\
 &= \frac{1}{-2} \frac{\ln x}{x^2} + \frac{1}{2} \frac{x^{-2}}{-2} + C.
 \end{aligned}$$

Integrala improprie este atunci

$$\begin{aligned}
 \int_1^\infty \frac{\ln x}{x^3} dx &= \frac{-1}{2} \frac{\ln x}{x^2} \Big|_{x=1}^{x=\infty} - \frac{1}{4} \frac{1}{x^2} \Big|_{x=1}^{x=\infty} \\
 &= \frac{-1}{2} \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{\ln x}{x^2} - \frac{-1}{2} \frac{\ln 1}{1^2} - \frac{1}{4} \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{1}{x^2} + \frac{1}{4} \frac{1}{1^2} = \frac{1}{4}.
 \end{aligned}$$

deoarece

$$\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{\ln x}{x^2} = (\text{L'Hospital}) = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{1/x}{2x} = 0.$$

c) Calculăm mai întâi primitiva făcând substituția

$$x = t^2 \Leftrightarrow t = \sqrt{x} \Rightarrow dx = 2t dt$$

(vezi Integrale din funcții iraționale):

$$\int \frac{\sqrt{x}}{(1+x)^2} dx = \int \frac{t}{(1+t^2)^2} 2t dt.$$

Dar

$$\frac{t}{(1+t^2)^2} = \frac{1}{2} \frac{(1+t^2)'}{(1+t^2)^2} = \frac{1}{2} (1+t^2)^{-2} (1+t^2)' = \frac{1}{2} \left(\frac{(1+t^2)^{-1}}{-1} \right)' = -\frac{1}{2} \left(\frac{1}{1+t^2} \right)'$$

deci

$$\begin{aligned} \int \frac{\sqrt{x}}{(1+x)^2} dx &= 2 \int t \left(\frac{-1}{2} \frac{1}{1+t^2} \right)' dt = 2t \left(\frac{-1}{2} \frac{1}{1+t^2} \right) - 2 \int 1 \left(\frac{-1}{2} \frac{1}{1+t^2} \right) dt = -\frac{t}{1+t^2} + \arctg t + C \\ &= -\frac{\sqrt{x}}{1+x} + \arctg \sqrt{x} + C. \end{aligned}$$

Integrala improprie este atunci

$$\begin{aligned} \int_1^{\infty} \frac{\sqrt{x}}{(1+x)^2} dx &= -\frac{\sqrt{x}}{1+x} \Big|_{x=1}^{x=\infty} + \arctg \sqrt{x} \Big|_{x=1}^{x=\infty} \\ &= -\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{\sqrt{x}}{1+x} + \frac{\sqrt{1}}{1+1} + \lim_{x \rightarrow \infty} \arctg \sqrt{x} - \arctg \sqrt{1} = \frac{1}{2} + \frac{\pi}{2} - \frac{\pi}{4} = \frac{1}{2} + \frac{\pi}{4}. \end{aligned}$$

d) Observăm mai întâi că

$$\frac{x^2}{(1+x^3)^2} = \frac{1}{3} \frac{(1+x^3)'}{(1+x^3)^2} = \frac{1}{3} (1+x^3)^{-2} (1+x^3)' = \frac{1}{3} \left(\frac{(1+x^3)^{-1}}{-1} \right)' = -\frac{1}{3} \left(\frac{1}{1+x^3} \right)'$$

deci

$$\begin{aligned} \int \frac{x^2}{(1+x^3)^2} dx &= \int x \frac{x^2}{(1+x^3)^2} dx = \int x \left(-\frac{1}{3} \frac{1}{1+x^3} \right)' dx = x \left(-\frac{1}{3} \frac{1}{1+x^3} \right) - \int 1 \left(-\frac{1}{3} \frac{1}{1+x^3} \right) dx \\ &= -\frac{1}{3} \frac{x}{1+x^3} + \frac{1}{3} \int \frac{1}{1+x^3} dx \end{aligned}$$

Integrala improprie este atunci (vezi și punctul a))

$$\begin{aligned} \int_0^{\infty} \frac{x^2 dx}{(1+x^3)^2} &= -\frac{1}{3} \frac{x}{1+x^3} \Big|_{x=0}^{x=\infty} + \frac{1}{3} \int_0^{\infty} \frac{1}{1+x^3} dx \\ &= -\frac{1}{3} \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{x}{1+x^3} + \frac{1}{3} \frac{0}{1+0^3} + \frac{1}{3} \frac{2\pi}{3\sqrt{3}} = \frac{2\pi}{9\sqrt{3}}. \end{aligned}$$

e) Observăm mai întâi că

$$\frac{x}{(1+x^2)^2} = \frac{1}{2} \frac{(1+x^2)'}{(1+x^2)^2} = \frac{1}{2} (1+x^2)^{-2} (1+x^2)' = \frac{1}{2} \left(\frac{(1+x^2)^{-1}}{-1} \right)' = -\frac{1}{2} \left(\frac{1}{1+x^2} \right)'$$

deci

$$\begin{aligned} \int \frac{x \ln x}{(1+x^2)^2} dx &= \int \ln x \left(-\frac{1}{2} \frac{1}{1+x^2} \right)' dx = \ln x \left(-\frac{1}{2} \frac{1}{1+x^2} \right) - \int \frac{1}{x} \left(-\frac{1}{2} \frac{1}{1+x^2} \right) dx \\ &= -\frac{1}{2} \frac{\ln x}{1+x^2} + \frac{1}{2} \int \frac{1}{x(1+x^2)} dx. \end{aligned}$$

Pentru a calcula integrala $\int \frac{1}{x(1+x^2)} dx$, trebuie sa descompunem fracția în fracții simple:

$$\frac{1}{x(1+x^2)} = \frac{a}{x} + \frac{bx+c}{1+x^2} \Leftrightarrow a=1, b=-1, c=0.$$

Deci

$$\begin{aligned} \int \frac{x \ln x}{(1+x^2)^2} dx &= -\frac{1}{2} \frac{\ln x}{1+x^2} + \frac{1}{2} \int \frac{1}{x} dx + \frac{1}{2} \int \frac{-x}{1+x^2} dx \\ &= -\frac{1}{2} \frac{\ln x}{1+x^2} + \frac{1}{2} \ln x - \frac{1}{4} \int \frac{2x}{1+x^2} dx = -\frac{1}{2} \frac{\ln x}{1+x^2} + \frac{1}{2} \ln x - \frac{1}{4} \ln(1+x^2) + C \\ &= -\frac{1}{2} \frac{\ln x}{1+x^2} + \frac{1}{4} \ln x^2 - \frac{1}{4} \ln(1+x^2) + C = -\frac{1}{2} \frac{\ln x}{1+x^2} + \frac{1}{4} \ln \frac{x^2}{1+x^2} + C \end{aligned}$$

Integrala improprie este atunci

$$\begin{aligned} \int_1^{\infty} \frac{x \ln x}{(1+x^2)^2} dx &= -\frac{1}{2} \frac{\ln x}{1+x^2} \Big|_{x=1}^{x=\infty} + \frac{1}{4} \ln \frac{x^2}{1+x^2} \Big|_{x=1}^{x=\infty} \\ &= -\frac{1}{2} \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{\ln x}{1+x^2} + \frac{1}{2} \frac{\ln 1}{1+1^2} + \frac{1}{4} \lim_{x \rightarrow \infty} \ln \frac{x^2}{1+x^2} - \frac{1}{4} \ln \frac{1^2}{1+1^2} = -\frac{1}{4} \ln \frac{1}{2} = \frac{1}{4} \ln 2, \end{aligned}$$

deoarece

$$\begin{aligned} \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{\ln x}{1+x^2} &= (\text{L'Hospital}) = \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{1/x}{2x} = 0 \\ \lim_{x \rightarrow \infty} \ln \frac{x^2}{1+x^2} &= \ln \lim_{x \rightarrow \infty} \frac{x^2}{1+x^2} = \ln 1 = 0. \end{aligned}$$

8. Arătați că următoarele integrale improprii sunt divergente:

$$a) \int_0^{+\infty} \cos x \, dx, \quad b) \int_0^{+\infty} \sin x \, dx, \quad c) \int_0^{+\infty} x \sin x \, dx.$$

9. Studiați convergența următoarelor integrale improprii:

$$a) \int_0^1 \ln(1-x) \, dx, \quad b) \int_1^3 \frac{dx}{4-x^2}, \quad c) \int_2^3 \frac{x^2 dx}{\sqrt[5]{(3-x)^2(x-2)}},$$

$$d) \int_a^b \frac{x dx}{\sqrt{(x-a)(b-x)}}, \quad e) \int_2^{\infty} \frac{dx}{\sqrt[3]{(2-x)^4(x^4+x^2+1)}}, \quad f) \int_1^2 \frac{dx}{x\sqrt{x-1}},$$

$$g) \int_1^{\infty} \frac{dx}{1-x^2}, \quad h) \int_0^1 \frac{dx}{1-x^2}, \quad i) \int_1^{\infty} \frac{5x+1}{x^3-x-6} dx.$$

Rezolvare:

a) Calculăm mai întâi primitiva

$$\begin{aligned} \int \ln(1-x) dx &= x \ln(1-x) - x - \ln(1-x) + C \\ &= -(1-x) \ln(1-x) - x + C, C \in \mathbb{R}. \end{aligned}$$

Deci

$$\begin{aligned} \int_0^1 \ln(1-x) dx &= \left[-(1-x) \ln(1-x) - x \right]_{x=0}^{x=1} \\ &= -\lim_{\substack{x \rightarrow 1 \\ x < 1}} (1-x) \ln(1-x) + 1 \ln 1 - 1 + 0 = (\text{notând } 1-x=y) \\ &= -\lim_{y \rightarrow 0^+} y \ln y - 1 = (\text{notând } \frac{1}{y} = z) = \lim_{z \rightarrow \infty} \frac{\ln z}{z} - 1 = 0 - 1. \end{aligned}$$

b)

$$\int_1^3 \frac{dx}{4-x^2} = \int_1^3 \frac{dx}{(2-x)(2+x)} = \int_1^2 \frac{dx}{4-x^2} + \int_2^3 \frac{dx}{4-x^2} = \dots$$

c)

$$\int_2^3 \frac{x^2 dx}{\sqrt[5]{(3-x)^2(x-2)}} = \int_2^{5/2} \frac{x^2 dx}{\sqrt[5]{(3-x)^2(x-2)}} + \int_{5/2}^3 \frac{x^2 dx}{\sqrt[5]{(3-x)^2(x-2)}} = \dots$$

d) Facem substituția

$$x - \frac{a+b}{2} = y \Leftrightarrow x = y + \frac{a+b}{2} \Rightarrow dx = dy$$

și obținem

$$\begin{aligned} I &= \int_{\frac{a-b}{2}}^{\frac{b-a}{2}} \frac{y + \frac{a+b}{2}}{\sqrt{\left(\frac{b-a}{2}\right)^2 - y^2}} dy = \int_{\frac{a-b}{2}}^{\frac{b-a}{2}} \frac{y}{\sqrt{\left(\frac{b-a}{2}\right)^2 - y^2}} dy + \int_{\frac{a-b}{2}}^{\frac{b-a}{2}} \frac{\frac{a+b}{2}}{\sqrt{\left(\frac{b-a}{2}\right)^2 - y^2}} dy \\ &= \int_{\frac{a-b}{2}}^{\frac{b-a}{2}} \frac{\left(\left(\frac{b-a}{2}\right)^2 - y^2\right)'}{2\sqrt{\left(\frac{b-a}{2}\right)^2 - y^2}} dy + \frac{a+b}{2} \int_{\frac{a-b}{2}}^{\frac{b-a}{2}} \frac{1}{\sqrt{\left(\frac{b-a}{2}\right)^2 - y^2}} dy \\ &= -\sqrt{\left(\frac{b-a}{2}\right)^2 - y^2} \Big|_{x=\frac{a-b}{2}}^{x=\frac{b-a}{2}} + \frac{a+b}{2} \arcsin \frac{y}{\frac{b-a}{2}} \Big|_{x=\frac{a-b}{2}}^{x=\frac{b-a}{2}} = \dots \end{aligned}$$

e) vom lua $\lambda = 4/3$.

f) vom lua $\lambda = 1/2$.

g)

$$\int \frac{dx}{1-x^2} = -\int \frac{dx}{x^2-1} = -\frac{1}{2} \ln \left| \frac{x-1}{x+1} \right| + C.$$

Acum

$$\begin{aligned} \int_1^\infty \frac{dx}{1-x^2} &= \int_1^2 \frac{dx}{1-x^2} + \int_2^\infty \frac{dx}{1-x^2} \\ &= (-) \frac{1}{2} \ln \left| \frac{2-1}{2+1} \right| - \lim_{\substack{a \rightarrow 1 \\ a > 1}} (-) \frac{1}{2} \ln \left| \frac{a-1}{a+1} \right| + \lim_{c \rightarrow \infty} (-) \frac{1}{2} \ln \left| \frac{c-1}{c+1} \right| - (-) \frac{1}{2} \ln \left| \frac{2-1}{2+1} \right| \\ &= \frac{1}{2} \lim_{\substack{a \rightarrow 1 \\ a > 1}} \ln \left| \frac{a-1}{a+1} \right| + \lim_{c \rightarrow \infty} (-) \frac{1}{2} \ln 1 = \dots \end{aligned}$$

i) Calculăm mai întâi primitiva

$$\int \frac{5x+1}{x^3-x-6} dx = \int \frac{5x+1}{(x-2)(x^2+2x+3)} dx = \text{desc. în fracții simple} = \dots$$

Deci

$$\int_1^\infty \frac{5x+1}{x^3-x-6} dx = \dots$$

10. Studiați convergența următoarelor integrale improprii:

$$\begin{aligned} \text{a) } \int_0^\pi \frac{\sin x}{7+6\cos x-2\sin x} dx, \quad \text{b) } \int_0^{\pi/2} \frac{dx}{a^2 \sin^2 x + b^2 \cos x}, \quad \text{c) } \int_{-1}^1 \frac{dx}{(3-x)\sqrt{1-x^2}}, \\ \text{d) } \int_a^b \frac{x^2 dx}{\sqrt{(x-a)(b-x)}}, \quad \text{e) } \int_a^b \sqrt{\frac{b-x}{x-a}} dx, \quad \text{f) } \int_0^{2\pi} \frac{dx}{2\sin x + 3\cos x + 4} \end{aligned}$$

Rezolvare:

a) Subst. $\text{tg} \frac{x}{2} = t$

$$I = \int_0^\infty \frac{4tdt}{(t^2+1)(t^2-4t+13)} = \dots$$

b) Subst. $\text{tg} x = t$ și formulele $\sin x = \frac{t}{\sqrt{1+t^2}}$ și $\cos x = \frac{1}{\sqrt{1+t^2}}$. Deci

$$I = \int_0^\infty \frac{dt}{a^2 t^2 + b^2} = \dots$$

c) $x = \sin t$

d) $\lambda = 1/2$ și $\lambda = 1/2$

e) Subst. $\sqrt{\frac{b-x}{x-a}} = t$

$$I = \int_0^\infty \frac{2(b-a)t^2}{(t^2+1)^2} dt = \dots$$

f) Subst. $\text{tg} \frac{x}{2} = t$ dar dacă $x \in [0, 2\pi] \Leftrightarrow \frac{x}{2} \in [0, \pi]$ iar tangenta nu este definită în $\pi/2$.

Deci

$$\begin{aligned} \int_0^{2\pi} \frac{dx}{2\sin x + 3\cos x + 4} &= \int_0^\pi \frac{dx}{2\sin x + 3\cos x + 4} + \int_\pi^{2\pi} \frac{dx}{2\sin x + 3\cos x + 4} \\ &= \int_0^\infty \frac{2dt}{t^2+4t+7} + \int_{-\infty}^0 \frac{2dt}{t^2+4t+7} = \dots \end{aligned}$$

Capitolul II. Extinderea noțiunii de integrală. Integrale cu parametru
(calcul de integrale folosind derivarea integralelor cu parametru)

Teoremă. Fie funcția $f : [a, b] \times [c, d] \rightarrow \mathbb{R}$ continuă. Să notăm cu $I(y) \stackrel{\text{def}}{=} \int_a^b f(x, y) dx$ integrala cu parametru. Să mai presupunem că există derivata parțială $f'_y(x, y)$ și că ea este continuă ca funcție de x și y . Atunci pentru orice $y \in [c, d]$ integrala cu parametru $I(y)$ este derivabilă și are loc

$$I'(y) = \int_a^b f'_y(x, y) dx.$$

11. Calculați următoarea integrală cu parametru (derivând-o în prealabil)

$$I(y) = \int_0^1 \frac{\operatorname{arctg}(xy)}{x\sqrt{1-x^2}} dx$$

Rezolvare:

Derivăm

$$\begin{aligned} I'(y) &= \int_0^1 \left(\frac{\operatorname{arctg}(xy)}{x\sqrt{1-x^2}} \right)'_y dx = \int_0^1 \frac{1}{x\sqrt{1-x^2}} (\operatorname{arctg}(xy))'_y dx = \int_0^1 \frac{1}{x\sqrt{1-x^2}} \frac{1}{1+x^2y^2} x dx \\ &= \int_0^1 \frac{1}{\sqrt{1-x^2}} \frac{1}{1+x^2y^2} dx \end{aligned}$$

Deoarece apare cantitatea $\sqrt{1-x^2}$ este utilă substituția $x = \sin t \Leftrightarrow t = \arcsin x$ și $dx = \cos t dt$. Deci

$$I'(y) = \int_0^{\pi/2} \frac{1}{\sqrt{1-\sin^2 t}} \frac{1}{1+y^2 \sin^2 t} \cos t dt = \int_0^{\pi/2} \frac{1}{1+y^2 \sin^2 t} dt.$$

Acum se face subst. $\operatorname{tg}(t) = r \Leftrightarrow t = \operatorname{arctg}(r) \Rightarrow dt = \frac{1}{1+r^2} dr$. Deci, folosind formula $\sin t = \frac{r}{\sqrt{1+r^2}}$,

$$\begin{aligned} I'(y) &= \int_0^{+\infty} \frac{1}{1+y^2 \frac{r^2}{1+r^2}} \frac{1}{1+r^2} dr = \int_0^{+\infty} \frac{1}{1+(y^2+1)r^2} dr = \frac{1}{y^2+1} \int_0^{+\infty} \frac{1}{\left(\frac{1}{\sqrt{y^2+1}}\right)^2 + r^2} dr \\ &= \frac{1}{y^2+1} \frac{1}{\frac{1}{\sqrt{y^2+1}}} \operatorname{arctg} \frac{r}{\frac{1}{\sqrt{y^2+1}}} \Big|_{r=0}^{r=\infty} = \frac{1}{\sqrt{y^2+1}} (\pi/2 - 0) = \frac{\pi}{2} \frac{1}{\sqrt{y^2+1}}. \end{aligned}$$

Deci

$$I'(y) = \frac{\pi}{2} \frac{1}{\sqrt{y^2+1}} \Rightarrow I(y) = \frac{\pi}{2} \ln(y + \sqrt{y^2+1}) + C$$

Dar

$$I(0) = 0 = C.$$

12. Calculați următoarea integrală cu parametru (derivând-o în prealabil)

$$I(a) = \int_0^{\pi/2} \ln(a^2 - \sin^2 x) dx, \quad a > 1$$

Rezolvare:

Derivăm

$$I'(a) = \int_0^{\pi/2} (\ln(a^2 - \sin^2 x))'_a dx = \int_0^{\pi/2} \frac{1}{a^2 - \sin^2 x} 2a dx = 2a \int_0^{\pi/2} \frac{dx}{a^2 - \sin^2 x}.$$

Se face subst. $\operatorname{tg}(x) = t \Leftrightarrow x = \operatorname{arctg}(t) \Rightarrow dx = \frac{1}{1+t^2} dt$. Deci, folosind formula $\sin x = \frac{t}{\sqrt{1+t^2}}$

$$\begin{aligned} I'(a) &= 2a \int_0^{\pi/2} \frac{dx}{a^2 - \sin^2 x} = 2a \int_0^{+\infty} \frac{1}{a^2 - \frac{t^2}{1+t^2}} \frac{1}{1+t^2} dt \\ &= 2a \int_0^{+\infty} \frac{1}{(a^2-1)t^2 + a^2} dt = 2a \frac{1}{a^2-1} \int_0^{+\infty} \frac{1}{t^2 + \left(\frac{a}{\sqrt{a^2-1}}\right)^2} dt \\ &= \frac{2a}{a^2-1} \frac{1}{\frac{a}{\sqrt{a^2-1}}} \operatorname{arctg} \frac{t}{\frac{a}{\sqrt{a^2-1}}} \Big|_{t=0}^{t=+\infty} = \frac{2}{\sqrt{a^2-1}} (\pi/2 - 0) = \frac{\pi}{\sqrt{a^2-1}}. \end{aligned}$$

Deci

$$I'(a) = \frac{\pi}{\sqrt{a^2-1}} \Rightarrow I(a) = \pi \ln(a + \sqrt{a^2+1}) + C.$$

13. Să se calculeze integrala cu parametru folosind *substituția universală*

$$I(a) = \int_0^{\pi} \frac{1}{a + b \cos x} dx, \quad a, b > 0$$

Apoi derivând în raport cu a integrala cu parametru $I(a)$ să se calculeze

$$\int_0^{\pi} \frac{1}{(a + b \cos x)^2} dx, \quad \int_0^{\pi} \frac{1}{(a + b \cos x)^3} dx$$

Rezolvare:

$$\begin{aligned} I(a) &= \int_0^{\pi} \frac{1}{a + b \cos x} dx = \int_0^{\infty} \frac{1}{a + b \frac{1-t^2}{1+t^2}} \frac{2}{1+t^2} dt = \frac{2}{a-b} \int_0^{\infty} \frac{1}{\left(\sqrt{\frac{a+b}{a-b}}\right)^2 + t^2} dt \\ &= \frac{2}{a-b} \frac{1}{\sqrt{\frac{a+b}{a-b}}} \operatorname{arctg} \frac{t}{\sqrt{\frac{a+b}{a-b}}} \Big|_{x=0}^{x=\infty} = \frac{2}{\sqrt{a^2-b^2}} \frac{\pi}{2}. \end{aligned}$$

Temă: calculați și $\int_0^{2\pi} \frac{1}{a+b \cos x} dx = \int_0^\pi \frac{1}{a+b \cos x} dx + \int_\pi^{2\pi} \frac{1}{a+b \cos x} dx = \dots = \frac{2\pi}{\sqrt{a^2-b^2}}$

Derivăm și obținem

$$I'(a) = \int_0^\pi \left(\frac{1}{a+b \cos x} \right)'_a dx = \int_0^\pi \frac{-1}{(a+b \cos x)^2} (1+0) dx = \int_0^\pi \frac{-1}{(a+b \cos x)^2} dx.$$

Pe de altă parte

$$I'(a) = \left(\frac{\pi}{\sqrt{a^2-b^2}} \right)'_a = \pi \left[(a^2-b^2)^{-1/2} \right]'_a = \pi \frac{-1}{2} (a^2-b^2)^{-3/2} 2a = \dots$$

14. Să se calculeze integrala cu parametru

$$I(a) = \int_0^\infty \frac{1}{a+x^2} dx$$

Apoi derivând în raport cu a integrala cu parametru $I(a)$ să se calculeze

$$\int_0^\infty \frac{1}{(a+x^2)^2} dx, \int_0^\infty \frac{1}{(a+x^2)^3} dx$$

15. Să se calculeze integrala cu parametru

$$I(a) = \int_0^c \frac{1}{a+x^2} dx$$

Apoi derivând în raport cu a integrala cu parametru $I(a)$ să se calculeze

$$\int_0^c \frac{1}{(a+x^2)^2} dx, \int_0^c \frac{1}{(a+x^2)^3} dx$$

16. Să se calculeze integrala

$$\int_0^\infty \frac{\sin x}{x} dx$$